

Opuz Sonrası AİHM: Bir İleri İki Geri

Nisan Kuyucu

A.Ü. SBF İnsan Hakları Merkezi

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) sadece Türkiye'de kadına yönelik şiddete maruz bırakılan kadınlar açısından değil tüm Avrupa Konseyi ülkelerinde kadına yönelik şiddete maruz bırakılan kadınlar açısından kendi ülkelerinde bulamadıkları adalet arayışının son durağı. Ortadan kaldırılması için verilen mücadelelere rağmen çok yavaş ilerleme kaydedilen kadına yönelik şiddet olgusu hakkında, Avrupa'da insan hakları alanında en güçlü hukuk mekanizması olan AİHM'nin verdiği kararlar ve yaptığı tespitler hepimizin hayatıyla doğrudan ve yakından ilgili. Böyle bakınca kadına yönelik şiddetle mücadele eden hukukçu olsun ya da olmasın herkesin Opuz (Başvuru No. 33401/02, 09.06.2009) kararından haberdar olması hiç şaşırtıcı değil.

AİHM 2009 tarihli Opuz kararıyla ilk kez, kadınların işkence, insanlık dışı ve kötü muamele yasağı bakımından dezavantajlı gruplardan birisi olduğunu tespit etmiş ve kadınların ev içinde yaşadıkları fiziksel şiddetin işkence, insanlık dışı ve kötü muamele yasağını içeren 3. maddenin ihlalini oluşturabileceği kabul etmiştir. Opuz kararının, kadına yönelik şiddetin temelindeki soruna işaret ediyor olması bakımından belki de daha önemli bir yönü ise AİHM'nin bu kararla ilk kez kadına yönelik şiddetini bir toplumsal cinsiyet eşitliği sorunu olarak ele almasıdır. Buradan yola çıkarak AİHM, bir devletin

kadınları kadına yönelik şiddetten korumakta başarısız olmasının, devletin böyle bir kastı olmasa bile hukuk tarafından eşit korunma hakkının ihlali oluşturacağını belirtmiş ve bu durumu ayrımcılık yasağını düzenleyen 14. maddenin ihlali olarak görmüştür.

Opuz davası Türkiye'ye karşı açılmış bir dava olması ve Türkiye'de kadına yönelik şiddet konusunda idari makamların ve yargının pasifliğini tespit etmesi nedeniyle Türkiye'de sevinçle karşılandı ve gelecek davalar için de tüm Avrupa Konseyi ülkeleri bakımından umut verici oldu. Bu kısa yazıda esas olarak AİHM'nin Opuz davasından sonraki kadına yönelik şiddet davalarına nasıl yaklaştığını göstermeye çalışacağız.

Opuz davasından sonra AİHM'nin karara bağladığı ilk kadına yönelik şiddet davası Slovakya'ya karşı Hajduova (Başvuru No. 2660/30, 30.11.2010) davasıdır. Bipolar bozukluğu olan kocayı Hajduova'dan uzaklaştıramayan ve böylece onu sürekli bir saldırı korkusuyla yaşamak zorunda bırakan Slovakya devleti bu kararla özel yaşama saygı hakkını düzenleyen 8. maddeyi ihlal ettiği gerekçesiyle tazminata mahkûm edilmiştir. Ancak bu davada Opuz davasında olduğu gibi kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet eşitliğinden kaynaklandığı tespiti yer almıyor. Dolayısıyla kadına yönelik şiddetin ayrımcılık yasağı ile olan bağlantısı da kurulmamış.

Sonraki davalar olan Hırvatistan'a karşı A. (Başvuru No. 55164/08, 14.01.2011) ve Macaristan'a karşı Kalucza (Başvuru No. 57693/10, 24.04.2012) davaları da benzer bir şekilde sanki Opuz davası AİHM'nin kadına yönelik şiddet davalarındaki içtihadına bir açılım getirmemişçesine A. ve Kalucza yaşam hakkı, işkence yasağı ve ayrımcılık yasağının ihlalinin de ileri sürmesine rağmen, yalnızca özel yaşama saygı hakkının ihlali ile sonuçlanmıştır. AİHM iki kararda da kadınların maruz bırakıldığı şiddetin 2. ve 3. madde bakımından değerlendirilecek seviyeye ulaşmadığı tespitini gerekçelendirmemiştir. Mahkeme, ayrımcılık yasağının ihlali iddiasını incelerken A. davasını Opuz davasıyla karşılaştırıp A.'nin Opuz davasındaki gibi devletin kadına yönelik şiddet davalarındaki pasifliğini ve arabuluculuk yapmaya dayanan tutumunu gösterecek çeşitte ve türde raporlarla iddiasını destekleyememesi nedeniyle ihlal olmadığını karar vermiştir. Oysa Opuz davasında uluslararası hukuk belgelerinin kadına yönelik şiddetle ayrımcılık arasında kurduğu bağa yapılan vurgu ve devletin kadınları şiddetten koruyamamasının hukuk tarafından eşit korunma hakkının ihlalinin oluşturacağı tespiti, devletin bu konuda üzerine düşeni yapmadığının gösterilmesinin yeterli olacağı anlamına geliyordu.

Valiulene (Başvuru No. 33234/07, 26.03.2013) davası ise Opuz içtihadının kısmen geri dönüşünü göstermesi bakımından önemli bir dava. Bu davada aynı Opuz'da olduğu gibi Valiulene'in karşı karşıya kaldığı kötü muamele, insanlık dışı ve kötü muamele yasağını içeren 3. maddenin aradığı ağırlığa ulaştığı tespit edilmiştir. Ancak Opuz'u esas önemli kılan toplumsal cinsiyet eşitliği ve ayrımcılık yasağı vurgusu burada da yoktur.

Bu davadan sonra bugüne dek AİHM'nin karar verdiği diğer dört kadına yönelik şiddet davası da Moldova'ya karşı açılmış davalar. Bu davaların üçünün diğer bir ortak özelliği ise Başvurucuların, devletin kendilerini yetkililerin "kadının aile içindeki yerine ilişkin yerleşik fikirlerinden" dolayı şiddetten koruyamadığı gerekçesiyle ayrımcılığa uğradıklarını iddia etmeleridir. Ve AİHM bu iddialarını haklı bulmuştur.

Bu dört davanın en erken tarihli Eremia (Başvuru No. 3564/11, 28.05.2013) davasıdır. Hikâye oldukça tanidik. İki çocuğuyla bir kadın, eve sarhoş gelip çocukların önünde Eremia'ya şiddet uygulayan ve o boşanmak isteyince de şiddetin dozunu giderek arttıran bir koca. Kocayı evden uzaklaştıramayan ve şiddet uygulamasının önüne geçemeyen devlet. AİHM, Eremia'nın maruz bırakıldığı şiddetin 3. maddenin aradığı ağırlığa ulaştığını ve devletin kocayı şiddet uygulamaktan caydıracak etkili önlemler almadığı ve gerekli cezalandırmayı yapmadığı için Moldova'yı 3. maddeden mahkûm etmiştir. Eremia'nın yetkililerin ihmallerinin toplumsal cinsiyetinden kaynaklandığı iddiası ise Opuz kararına atıfla devletin kasıtlı olmasa da kadınları şiddetten koruyamamasının hukuk tarafından eşit korunma hakkının ihlalinin oluşturacağından yola çıkılarak değerlendirilmiş ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Görülebileceği gibi bu dava Opuz davasındaki "ilk"lere bir geri dönüş niteliğindedir.

B. (Başvuru No. 61382/09, 16.10.2013) davası ise son yıllarda sıkça duyduğumuz boşanma sonrası şiddete ilişkin. 2007 yılında kendisine şiddet uyguladığı için kocasından boşanan B., dava dosyasında yer aldığı kadıyla 2011 yılına dek defalarca polise başvurmasına ve fiziksel şiddeti gösterir sağlık raporları almasına rağmen, devlet bir türlü şiddeti önleyecek önlemler almamıştır. AİHM, bu davada da caydırıcı ve etkili önlemler almadığı için şiddetin ciddiyetini ve B.'nin yaşadığı saldırıya maruz kalma korkusunu da dikkate alarak-devleti 3. maddeden

mahkûm etmiştir. Ayrıca B.'nin fiziksel ve ruhsal bütünlüğünün korunmasını içeren özel yaşamın gizliliği hakkının da ihlal edildiği tespit edilmiştir. Ancak bu davada B.'nin ileri sürmemesi, AİHM'nin de kendiliğinden incelememesi nedeniyle ayrımcılık yasağı yönünden bir inceleme yapılmamıştır. Oysa Opuz davasında yer alan ve Eremia davasında da kullanılan tespitler AİHM'yi kendiliğinden devletin B.'yi kadına yönelik şiddetten koruyamamasının yetkililerin toplumsal cinsiyet ayrımcılığı içeren pratiklerinden kaynaklandığı sonucuna ya da en azından bu yönde bir inceleme yapmaya götürmesi beklenirdi.

Mudric (Başvuru No. 74839/10, 16.07.2013) ve T.M. ve C.M (Başvuru No. 26608/11, 28.01.2014) davaları da B. davası gibi boşanma sonrası şiddete dayanmaktadır. Mudric davasının farkı, dava konusu olayların boşanmadan 22 yıl sonra, Mudric 72 yaşında dayken gerçekleşmesidir. Her iki davada da Eremia davasında olduğu gibi Opuz içtihadını takip eden kararlar çıkmıştır.

Opuz kararının ardından gelen bu 8 karar bize AİHM'nin kadına yönelik şiddet davalarına yaklaşımına ilişkin ilk bakışta iki tespit yapma imkânı veriyor. İlk olarak kadına yönelik şiddet davalarında kadınların maruz bırakıldığı şiddetin ağırlığına göre, AİHM mutlaka yaşam hakkı, işkence, insanlık dışı ve kötü muamele yasağı ya da ruhsal ve fiziksel bütünlüğün korunmasını içeren özel yaşamın gizliliği hakkından birinin ihlalinin tespit ediyor. Kadınların maruz bırakıldıkları şiddetin ağırlığının bu şekilde derecelendirilebileceği ve ihlalin ve tazminatın da bu derecelendirmeye göre belirlenebileceği düşüncesi eleştiriye son derece açık olsa da bu durum en azından AİHM'nin başka şiddet meselelerindeki tutumuyula uyum içinde. İkincisi tespit ise AİHM'nin kadına yönelik şiddetin temelinde bir toplumsal cinsiyet eşitliği sorununun yani erkek egemenliğin yer aldığını ve kadına yönelik şiddetin kadına yönelik ayrımcılığın türlerinden biri olduğunu kabullenmekteki kararsız tutumu. Bu kararsızlık ayrımcılık yasağının ihlali konusundaki içtihadının da öngörülemez ve sistematiklikten uzak olmasına yol açıyor.

Özellikle bu ikinci tespit, kadına yönelik şiddette karşılaştığımız cezasızlık olgusunun AİHM bakımından da geçerli olduğunu ve bunun temelinde de kadına yönelik şiddetin yapısal ve sistematik bir sorun olduğunun görmezden gelinerek kadına yönelik şiddet davalarını tekil vakalar olarak ele alma yanılığının yattığını gösteriyor. Bu nedenle tekil davalardan elde edilmiş başarılı sonuçlar gerçek bir umut vademediyor. AİHM'nin kadınların da insan hakları mahkemesi olabilmesi için toplumsal cinsiyet eşitsizliği olgusunun ve erkek egemen sistemin daha derinlikli bir şekilde kavranması şart.

Yargı Her Durumda Kadınları Yargılıyor ...

Zekiye Karaca Boz, Avukat

Ceza yargılamasında suçların soruşturulması ve kovuşturulması "kamu görevi" kabul edildiğinden, kovuşturma, kamu adına devlet tarafından yürütülüyor. Devlet bu görevi yerine getirirken kovuşturmanın merkezine -olumlu ve olumsuz anlamda- suçtan zarar göreni değil sadece suçluyu koyuyor, mağdurun gördüğü zararın giderimi ile ilgilenmiyor. Kadına yönelik şiddet davalarında suçtan zarar gören, suçun faili kadar koruma görmüyor. Oysa şiddete, özellikle cinsel şiddete uğrayan kadınlar çoğu zaman hak arama sürecini göze alabilecek kadar güçlü olmuyor.

Binaet'in yayınladığı "2013 Erkek Şiddeti Çetelesi" cinsel tecavüzlerin %36'sının evde ve %52'sinin de tanıdık erkekler, akrabalar, arkadaşlar, eski kocalar, eski sevgililer, komşular tarafından gerçekleştirildiğini gösteriyor. Özel ve yakın sayılan bu kişilerden gelen saldırı karşısında kadınlar geleneksel değer yargılarının baskısıyla olayı açığa çıkarmakta zorlanıyor, aile ve sosyal çevresinden gelecek tepkiler nedeniyle çoğu zaman hukuksal başvuruda bulunamıyor.

Cinsel saldırıya uğradığı için yasal yollara başvuran kadın ilk olarak adli kolluk ile karşı karşıya geliyor. Savcılık tarafından başlatılması gereken soruşturma için başvuruyu alan kolluk güçlerinin şiddet mağdurları konusunda özel eğitimden geçmesi bir zorunluluktur. Ancak ev içi şiddeti "aile meselesi" olarak gören, cinsel saldırıya uğrayan kadını "ne yaptı ya da ne giydi de bunu hak etti" diye yargılayan erkek bakış açısının egemen olduğu sistemde kolluk güçlerinden başlayarak, savcılık, adli tip ve mahkeme heyetinin tutumu kadını daha da güçsüzleştiriyor. Kadınlar kendini savunmak zorunda kalmadan ve suçlanmadan ifade veremiyor.

Hukuksal süreç başlamadan sağlanacak psikolojik destek hem saldırı nedeniyle ruh sağlığı bozulan kadının daha fazla travmatize olmasının önüne geçebilir hem de delillerin sağlıklı olarak tespit edilmesini sağlayabilir. Ancak bu aşamada herhangi bir destek almadan mücadele etmek zorunda kalan kadınlar, yargılama sürecinden şiddetin yarattığı travmanın daha da derinleşmesiyle çıkıyor.

Cinsel şiddete uğrayan kadınlara, kişiye göre şiddeti ve süresi değişebilen "Travma Sonrası Stres Bozukluğu" tanısı konuyor. Ruh sağlığındaki bu yaralanma sonucu tecavüz mağduru; çökkünlük, inkâr, bellek kaybı, tutarsızlık, saldırının tekrar yaşanması kaygısı, kâbuslar, hayaller, olaya benzer koşullarla karşılaşıldığında aşırı kaygı durumları, yaygın korku ve güvensizlik, duygularda ani değişiklikler, sürekli bir alarm halinde yaşanması, yaygın ağrı, uyuşma, uykusuzluk, iştahsızlık, yorgunluk gibi ruhsal ve bedensel tepkiler gösteriyor. Bu tepkiler hukuksal süreçte kadının aleyhine sonuçlar doğuruyor.

Oysa psikiyatri uzmanlarına göre; travmatik belleğin dili sözel olmaktan çok imgeseldir, mağdur yaşadıklarını bir dizi karmaşık, tuhaf ruhsal belirtilerle dışa vurur, travmatik cinsel şiddet yaşantısı unutulmamış, bastırılmış ve ardından şifrelenmiş olarak belleğe kaydedilmiştir, sözel olmayan anlatımlar kurbanın yaşamını güçleştiren belirtiler oluşturdukları gibi inanırlılığını da tehlikeye sokarlar, yaşananların dehşet verici niteliği sözel belleğe değil bedensel belleğe kaydedilmelerine yol açar, bu nedenle mağdur bazen olanları anlatması istendiğinde net ve tutarlı bir biçimde hatırlayıp sözel olarak anlatamaz ama hatırlatıcı iç ve dış uyaranlar karşısında olayın bedensel bellek kayıtlarının yoğun bir biçimde harekete geçmesi nedeniyle yeniden yoğun korku, dehşet, panik, çaresizlik duyguları yaşayabilir. Bu durum psikiyatrik açıdan pek çok bilimsel araştırma ve gözlem ile defalarca doğrulanmış, kanıtlanmış olağan bir durumdur. Bu defalarca doğrulanmış, kanıtlanmış olağan durumdan ne adli kolluk ne savcılık ne de mahkeme heyeti haberdardır.

Cinsel saldırıdan bir buçuk yıl sonra yapılan şikâyet nedeniyle yargılama yapan mahkemenin "**aradan uzun bir süre geçtikten sonra şikâyetçi olması, sanığın savunmasının aksine delil olması ve sadece katılanın iddiasının söz konusu olduğu**" gerekçeyle beraat kararı vermesi bize bunu gösteriyor. Bu yöndeki pek çok karar bize aynı zamanda cinsel saldırı suçlarında "kadının beyanı esasır" ilkesinin ne kadar gerekli olduğunu bir kez daha hatırlatıyor. Genellikle kadının yalnız olduğu yer ve zamanlarda işleniyor cinsel saldırı suçları ve tek tanık da kadının kendisi oluyor. Cinsel saldırı için en uygun ortamı hazırlayan veya uygun ortam fırsatı kollayan sanıklar neredeyse istisnasız bir şekilde kendisine iftira atıldığı savunmasına sarılıyor. Ve kadının beyanından başka savunmanın aksini gösteren hiçbir delil olmuyor. İşte bu nedenle soruşturma ve kovuşturma kadının beyanı üzerinden yürütülür, kadına kendini ifade edebileceği en uygun koşullar sağlanırsa gerçeğe ulaşmak kolaylaşabilir.

Cinsel saldırıdan dolayı psikolojik bunalım, suçluluk ve utanç hissi, erkeklerden oluşan bir topluluk karşısında konuşmaktan çekinme, sanıkla aynı ortamda bulunmaktan dolayı yaşanan ıstırap gibi nedenlerle özenli davranılması gereken cinsel suç mağdurları, ceza muhakemesi açısından aynı zamanda tanık olarak dinleniyor ve zaman zaman sorgulanıyor. Oysa cinsel suçtan zarar gören kadın, tanıktan çok mağdur olarak görülme istiyor.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 236. maddesindeki "İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir" hükmüne rağmen cinsel saldırıya uğrayan kadınlar dinlenmiyor, defalarca "sorgulanıyor". Tecavüz veya cinsel şiddet mağduru kadın, genellikle tamamı erkekler-

den oluşan bir heyet önünde ifade vermeye zorlanıyor.

Aynı Kanununun 200/1. maddesine göre eğer tanığın, sanığın yüzüne karşı gerçeği söyleyemeyeceğinden korkuluyorsa, mahkeme sanığın duruşma salonundan çıkarılmasına karar verebiliyor. Bu genel hükmün cinsel suç mağduru açısından özel olarak düzenlenmelidir. Biliyoruz ki, cinsel saldırıya uğrayan kadın duruşma sırasında sanık tarafından bir kez daha taciz ediliyor.

Yine Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 236. maddesinin 3. fıkrasındaki "Mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur" düzenlemesi neredeyse hiç uygulanmıyor. Uzman eşliğinde vereceği ifade ile travma nedeniyle beyanlarında oluşabilecek boşlukların ve çelişkilerin giderilmesi sağlanabilecekken bu koşullar sağlanmadan dinlenen kadının ifadesi çelişkili kabul edilerek sanık lehine sonuç yaratılıyor.

Cinsel saldırıya uğrayan kadının hukuksal süreçte destek mekanizmalarından yoksun olması delillerin tespitini de zorlaştırıyor. Mahkemeler genellikle, cinsel saldırının ispatında Adli Tıp Kurumlarının fiziksel muayene sonucunda verdiği raporları delil olarak kabul ediyor. Psikolojik destek olmadan travma ile baş etmeye çalışan kadın, cinsel saldırı sonrasında fiziksel kanıtların tespiti için doktora ya hiç başvurmuyor ya da olaydan çok sonra gittiği için fiilin fiziksel izleri silinmiş oluyor.

Bu kadar olumsuz koşullarda yapılan yargılamalar büyük ölçüde "şikâyetçinin olaydan sonra da sanıkla görüşmeye devam etmiş olması", "şikâyetçinin sanıkla birlikte içki içmesi", "patronu olan sanığın kendisini işten çıkarmasına kızan şikâyetçinin bu tartışma sırasında sanığa hakaret ettiği ve bu suç nedeniyle alacağı cezadan kurtulmak için iftira attığı" gibi gerekçelere dayanılarak "sanığın müstet suçu işlediğine dair kesin ve inandırıcı delil elde

edilememiş olması" nedeniyle beraat kararıyla sonuçlanıyor. Tüm psikolojik, fiziksel ve hukuksal engellemeleri aşarak sanığın mahkeme önüne çıkmasını sağlayan kadın, bu karar ile bir kez daha yaralandığı gibi yeni bir saldırının da hedefi haline geliyor. Delil yetersizliği nedeniyle de olsa beraat eden sanık bu kez kadının karşısına daha da güçlenmiş olarak çıkıyor ve çoğu zaman psikolojik tacize devam ediyor.

Failin ceza alması, mağdurun zararının giderimine yönelik mekanizmalardan sadece biridir. Cinsel saldırı sonucu ruh sağlığı bozulan kadının yargı sürecindeki yalnızlığı -fail ister ceza alsın ister beraat etsin- karar sonrasında da devam ediyor. Cinsel saldırıya uğrayan kadının sağaltımı için hiçbir özel düzenleme bulunmuyor.

Cinsel suç mağduru kadınların adalete ulaşmasındaki engellerin ortadan kaldırılması, yargılamanın yarattığı olumsuz etkilerden korunması ve ceza yargılamasında etkin bir şekilde yer alması için ceza muhakemesinde ve ceza infaz hukukunda değişiklikler yapılması gerekiyor.

Mağdurun uzun süren yargılamalar ve beyanına birden fazla başvurulmasıyla aynı travmayı tekrar tekrar yaşamaması, yargılama süresince şiddete karşı etkin korunmaması, yasal hakları konusunda yeterli bilgiye ulaşabilecek olanaklardan ve maddi güçten yoksun bulunması; cezaların gereği gibi infaz edilmemesi, mağdurun umutsuzluğa kapılmasına ve adalete inancının zayıflamasına neden oluyor.

Suç istatistiklerinde bilinmeyen, kayıt altına alınmayan suçları ifade eden siyah sayıların cinsel suçlardaki yoğunluğu ve cinsel suç mağdurlarının çoğunluğunun kadın olması, devletin uluslararası sözleşmelerle taahhüt ettiği, kadına yönelik şiddetin önlenmesi için devletlerin önleyici, cezai ve koruyucu tedbirler olarak sınıflandırılan yükümlülüklerini gereği gibi yerine getirmediklerini gösteriyor.

Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı'ndan Kadına Yönelik Şiddet Raporu

Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansının "Violence Against Women: an EU-wide Survey" (Kadına Karşı Şiddet: AB ölçeğinde araştırma) başlıklı raporu 5 Mart 2014 tarihinde yayımlandı.

Avrupa Birliği ülkelerinde 42,000'den fazla kadınla yapılan görüşmeler sonucu hazırlanan ve bu açıdan kadına karşı şiddet konusunda şimdiye dek yapılan en büyük ölçekli araştırma niteliğindeki raporda, kadınların evde, işyerinde, kamusal alanlarda ve internete maruz kaldıkları şiddet ve istismar çeşitli boyutlarıyla kapsamlı bir biçimde inceleniyor. Bu analiz, Avrupa ölçeğinde kadına karşı şiddetin ulaştığı vahim düzeyi tüm açıklığıyla ortaya koyuyor.

Rapor, 15 yaşından itibaren kadınların %33'ünün (62 milyon kadın) fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldıklarını, %22'sinin partner/eşler tarafından uygulanan fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldıklarını; %5'inin tecavüze uğradığını, her 10 kadından birisinin partneri olmayan kişiler tarafından cinsel saldırıya maruz kaldığını; neredeyse her iki kadından birisinin (%43) psikolojik şiddete maruz kaldığını ana bulgular arasında sıralıyor. Raporda ayrıca çocukluk döneminden başlayarak kadına yönelik şiddetin boyutları, fiziksel ve cinsel şiddetin yaygınlığı ve sonuçları, partner/eşler tarafından uygulanan psikolojik şiddet, takip etme, cinsel taciz, çocuklukta şiddet deneyimi, mağdurlaşma korkusu ve etkisi, bakış açısı ve farkındalık başlıkları altında ele alınıyor.

Kadınların 15 yaşından itibaren sıralanan şiddet türlerine maruz kalabildiklerinin altı çizen raporda, kadına yönelik şiddetin cinsiyet temelindeki ayrımcılığın kesin bir ifadesi olduğu vurgulanıyor. Raporda ayrıca, her toplumda fiziksel, cinsel ve psikolojik tacizleri de kapsayan, farklı formları barındıran kadına yönelik şiddetin bildirilmediği ve araştırılmadığı vurgulanıyor. (Örneğin, eşi/ partneri tarafından şiddete maruz kalan kadınların %67'sinin herhangi bir şikâyetle bulunmadıklarını belirtiyor.)

Karar alıcıların kadına karşı şiddetin boyutlarını idrak etmeleri gerektiğini vurgulayan raporda, şiddetle mücadelede şiddete maruz kalan tüm kadınların ihtiyaçlarını ve haklarını gözetilen önlemlerin kağıt üzerinde kalmayıp hayata geçirilmesi gerektiği vurgulanıyor. Raporda ayrıca, işverenler, sağlık çalışanları ve internet hizmet sağlayıcıları dahil çok sayıda grubun kadına karşı şiddetle mücadele için adım atması gerektiği vurgulanıyor ve şiddetle mücadele alınması gereken önlemler ayrıntılı biçimde sıralanıyor.

Raporun temel bulgularına, sonuç ve önerilerine ve araştırmayla ilgili daha ayrıntılı bilgiye aşağıdaki adresten ulaşabilirsiniz (İngilizce ve diğer AB dillerinde):

<http://fra.europa.eu/en/press-release/2014/violence-against-women-every-day-and-everywhere>

Adli Tıp Uzmanı Prof.Dr. Şebnem Korur Fincancı* ile Söyleşi: Kadına Yönelik Şiddet Soruşturmasında Adli Tıp Alanında Delillendirme Sorunları

Kadına yönelik şiddetin değerlendirilmesi için son zamanlarda eğitim aldığı belirtilen kolluktan oluşan kadın birimleri, hastanelerde tek tük de olsa birimler ve telefon hattı uygulamaları oluşturulmaya başlanmış olsa da henüz yaygınlaştırılabilmemiş olmadığı gibi bu birimlerin yetkinliği kadar uygulama alanlarının kendisinin yetersizliği de etkili bir delillendirmeyi engelleyen sorunlar arasındadır.

Bir kadına yönelik şiddet olayında hangi basamaklardan geçildiğini sıralarsak, her basamakta delillerin toplan(ama)masına ilişkin sorunları görmek uygun olacaktır. Şiddete maruz kalan kadının ilk karşılaştığı birimler mahalle karakolu, nadiren savcılar ve sağlık birimidir. Karakola veya doğrudan adliyelere kadının kendisi başvurabileceği gibi komşuların bildirim ile olay yerine gelen kolluk görevlileri ile de ilk karşılaşma gerçekleşebilir.

Kolluğa ve yargı mensuplarına eğitim verildiği iddia edilmektedir. AB projeleri ile verilen eğitimlerin önemli bir kısmının vitrin düzenlemekten öteye gidemediğini biliyoruz. Hak ihlalleri alanında çalışacak insanlara verilecek eğitimlerin bilgiden önce tutum ve davranış değişikliği meydana getirecek biçimde yapılandırılması gerekirken, bilgi yüklemesi dışında bir katkısı olmadığını görüyoruz. Çarpıcı bir örnek verebilirim İstanbul Tıp Fakültesi Adli Tıp Polikliniği'ne gelen bir olguya ilişkin. Kadın biriminde çalışan kendisi de kadın bir polis memuru ile gelen bir şiddet olgusu kayıt birimimizde oturuyordu. Görüşme ve muayene için içeri almak üzere gittiğimde tanık olduğum konuşma "peki bayan, ne yaptın da vurdu sana" olmuştu. Bu dil ve yargılayıcı üslup eğitimin geçip görevlendirilmiş bir memurun yaklaşımıdır.

Eğitim almamış olanların ise aile bütünlüğünü korumaya yönelik yaklaşımı benimsedikleri, en hafifinden olağan karşılamaktan, kadını suçlayıcı söylemlere kadar değişen bir yelpazede davranışlar gösterdiği ve bazen başvuruyu bile almadıkları bilinmektedir.

Olumlu bir yaklaşım göstererek ya da zorunlu kaldıkları için bir sağlık kuruluşuna yönlendirdiklerini varsayalım. Sağlık çalışanlarının bilgi ve becerisi biraz daha gelişkin olsa da yeterli değildir. Tıp fakültesi eğitimleri sırasında aldıkları adli tıp derslerinden hatırlayabildiklerini uygulamaları dahi pek mümkün olmamaktadır. Kadına yönelik şiddet olgusunun sağlık kuruluşlarında nasıl ele alındığını görmek için başvuru koşullarını da sınıflandırmak gerekmektedir.

Kadınlar sağlık kuruluşlarına yeni gerçekleşmiş bir olayın ardından kendileri a)tedavi amacıyla ve çoğunlukla duvara çarpma, merdivenden düşme gibi öyküler ile, b) şiddete maruz kaldıklarını belirterek tedavi ve belgeleme amacıyla, c)kolluk ve/veya savcının belgeleme talebiyle gelebilecekleri gibi tekrarlayan şiddet olaylarında herhangi bir sağlık birimine baş, karın, eklem ağrıları, halsizlik vb yakınmalarla ve şiddetten hiç söz etmeden başvurmuş olabilirler.

Hekimler bir yaralanma ile karşılaştıklarında uygulamaları gereken standart yaklaşımı çoğunlukla bilmemektedir. Tıbbi öykü, fizik muayene, yaraların ayrıntılı tanımı ve şema üzerinde gösterilerek tek tek fotoğraflanması, gerektiğinde başka uzmanlık alanları muayenesi, olgunun özelliğine göre örnek alma, giysilerin incelemesi, tetkikler ve olmazsa olmazlardan ruhsal değerlendirme basamaklarından ancak sınırlı bir fiziksel muayene dışında hiçbir yapılmamaktadır. Çoğunlukla acile yapılan olay sonrası başvurularda acil ortamının koşulları da belirleyicidir. Ağır kanamalı, kalp krizi geçirmekte olan, genel beden yaralanmalı olguların arasında bu olguların başvurusu gereksiz bir yük olarak algılanmaya ve dolayısıyla gereken özenin gösterilmemesine de yol

açmaktadır.

Duvara çarpma, merdivenden düşme öykülerinin arka planı çoğunlukla araştırılmadığı gibi, baş ağrısı vb yakınmalarla gelip de organik herhangi bir neden saptanamayan durumlarda da şiddete maruz kalma olasılığının hiç akla getirilmediğini vurgulamalıyız.

Ruhsal değerlendirme son zamanlarda biraz daha yaygınlık kazanmaya başladıysa da, olması gerekenin çok altındadır. Hekimler genellikle kapsamlı bir tıbbi öykü almadıkları için ruhsal belirtileri de görememekte, ruhsal değerlendirme için olguları bir ruh sağlığı uzmanına yönlendirmemektedirler. Yönlendirdiklerinde de, ruhsal travma alanında bilgi ve deneyimi olan bir ruh sağlığı uzmanınca değerlendirilebilme olasılığı düşüktür. Ruhsal travma ruh sağlığı uzmanlık eğitiminin öne çıkan, üzerinde durulan kısmını oluşturulamakta ve belgeleme için gerekli temel özellikler araştırılmadığı için tıbbi deliller arasında yerini yeterince alamamaktadır.

- Türkiye'de yargı mercii ruhsal/psikolojik delilleri ne kadar dikkate alıyor?

Sağlık çalışanları yeterli önemi vermedikleri için yargının unsurlarının önem veren bir tutum almaları da beklenmemelidir. Her ne kadar 2005 yılında yapılan yasa değişiklikleri nedeniyle ruhsal deliller daha açıklıkla tanımlandığı ve ruh sağlığının kalıcı bozukluğu suçun nitelikli hale gelmesi anlamına geldiği için ruh sağlığının bozulup bozulmadığı yönünde sorulara daha çok muhatap oluyorsak da, ruhsal travma bulguları ve tanısının olayın gerçekleştiğini ortaya koyan delil niteliğinin dikkate alındığını söylemek pek mümkün değildir. Uygulamalarda standardizasyon olmadığı için bütünüyle göz ardı edildiğini söylemek zor olsa da çoğunluk yaklaşımı fiziksel deliller yetersiz olduğunda ruhsal delilleri de önemsememe davranışıdır.

Şiddet olgularının değerlendirilmesinde adli tıp uygulamaları yeterli bir inceleme yapıldığında dahi şiddete dair fiziksel ve/veya ruhsal belirti ve bulguları tanımlamaktan öteye geçmemektedir. Bu belirti ve bulguların olayla nedensellik ilişkisi hemen hiç kurulmamaktadır. Adli raporlar "düşmekle de olur, vurmakla da olur", "ruhsal travma bulguları olay sonucu da olabilir, önceki başka travmatik olaylara da bağlı olabilir" sonuçları ile ayırıcı tanıya gitmedikleri ve olayla travma bulgularının ilişkisini yorumlayarak ortaya koymadıkları sürece yargının da bu delilleri uygun biçimde değerlendirmesi mümkün değildir.

Ruh sağlığına toplumsal bakış da düşünüldüğünde ruhsal bulgu-

lar ve tanılar ikincil delil gibi değerlendirilmektedir.

- Bir insan hakları/kadının insan hakları savunucusu cinsel taciz, tecavüz vakasıyla karşılaştığında ne yapmalıdır?

Öncelikle kadın örgütleri iletişime geçmek önemlidir. Kadın örgütleri o bölgede uygun, özenli ve yeterli bir adli belgeleme ve elbette onarım sürecini gerçekleştirecek sağlık kuruluşları ile iletişim içinde olmalı ve zaman yitirmeden muayene sağlanmalıdır. Olgular örselenmeden değerlendirilmelerinin yapılacağı koşullar oluşturularak, bu konuda deneyimli ve duyarlılığı olan avukatların da desteği ile ele alınmalı ancak her durumda öncelik kişilerin sağlığı olmalıdır. Gebelik ve cinsel yolla bulaşan hastalıkların önlenmesi için gereken araştırma ve tedavilerden, ruhsal destekle erken dönem travma belirtilerinin giderilmesine yönelik rehabilitasyon sürecine kadar tüm adımlar çok önemlidir.

Tüm tıbbi deliller yanı sıra giysiler sağlık kuruluşunda toplanmalı, yargı süreci kişinin olay sonrası ruhsal durumu gözetilerek gerektiğinde ertelenmeli ancak deliller sağlık kuruluşunda örneğin daha sonra yapılacak bir DNA incelemesini de olanaklı kılacak ortamlarda uygun koşullarda korunmalıdır.

- Bu sorular dışında kadına yönelik şiddet/cinsel şiddet vakalarında cezasızlık bağlamında vurgulamak istediğiniz noktalar varsa açıklar mısınız?

Kadına yönelik şiddet/cinsel şiddetin, hiçbir yargılayıcı tutuma maruz kalmayacak, güvenli ve önceliği kadının sağlığına veren fiziksel ve ruhsal travma araştırmasında deneyimli sağlık çalışanlarının görev yaptığı, yeterli teknik donanımına sahip, sosyal çalışmacı ve hukukçu desteğinin de bulunduğu yeterli sayıda travma merkezleri oluşturularak bu merkezlerde ele alınması, ilk başvuruların bu merkezlere yapılması ve hukuki sürecin şiddet mağduru kadından uygun koşullarda toplanacak delillerle bu merkez eliyle yürütülmesi hem kadınları sürecin örselenmelerinden koruyacak hem de daha kolay başvurmasının yolunu açarak gizli kalan şiddetin de görünürlüğünü artıracaktır.

Yetkin merkezler aracılığıyla toplanan delillerin yargı için de daha etkili bir soruşturma ve kovuşturmanın önemli unsurları olarak kullanılması cezasızlığı engelleyecektir.

* Prof.Dr. Şebnem Korur Fincancı

*İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi
Adli Tıp Anabilim Dalı Öğretim Üyesi*

Kadınlar Mücadele Ediyor, Erkek Şiddeti Yargılanıyor

Bianet Şubat 2014 Raporundan Örnekler

- ⇒ Siirt'te Temmuz 2013'te belediye başkan yardımcısı olan A.Ç., M.A. (17), S.A. (13) ve G.A.'ya (13) tecavüz ettiği gerekçesiyle tutuklanmıştı. Siirt Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görülen ilk duruşmada Adli Tıp Kurumu'nun iki kız çocuğuna ilişkin raporu incelendi. Raporda iki kız çocuğunun cinsel istismar sürecinde psikolojilerinin bozulmadığına yer verildi. Mahkeme heyeti **sanığın kaçma ihtimalinin bulunmadığı ve delil yetersizliği nedeniyle A.Ç'nin tutuksuz yargılanmak üzere tahliyesine karar verdi.**
- ⇒ Erzurum'da Mart 2013'te Y.T. (40) karısı Ş.T.'ye (37) hakaret etmiş, dövmüş ve kolunu kırmıştı. Y.T. tutuksuz yargılandığı 4. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından suçlu bulunarak "kasten yaralama" suçundan 1,5 yıl hapis cezasına çarptırıldı. **Mahkeme sanığın sabıkasız olması ve pişmanlık gerekçesiyle ceza erteledi.**
- ⇒ Alanya'da 2011 yılında masör K.E. (21), Danimarkalı kadın A.T.H.'ye (27) cinsel tacizde bulunmuştu. Alanya 2'nci Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın karar duruşmasında mahkemeye katılmayan K.E. hakkında **'Basit Cinsel Saldırı'** suçundan 2 yıl 6 ay hapis cezası verildi. K.E. hakkında tutuklama kararı çıkarıldı.
- ⇒ İstanbul'da koruma altında olan eşi Muhterem Göçmeni (31) çalıştığı kuafor salonunda bıçaklayarak öldürdüğü iddiasıyla ağırlaştırılmış müebbet cezası istemiyle yargılanan S.G.'nin (32) tutuklu yargılandığı davada **savcı "haksız tahrik indirimi" istedi.** İstanbul 17. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen duruşmada Savcı, esas hakkındaki mütalaasını açıkladı. Savcı, sanık hakkında "eşini kasten öldürme" suçundan ağırlaştırılmış müebbet cezası istemiyle dava açıldığını belirterek, "haksız tahrik" indirimi uygulanmasını ve sanığa 18 yıldan 24 yıla kadar hapis cezası verilmesini talep etti. Duruşma esas hakkındaki mütalaya karşı savunmanın hazırlanması için ertelendi.
- ⇒ Diyarbakır'da B.A.'nın (18) kız kardeşi B.A'ya (9) değişik zamanlarda beş kez tecavüz ettiği iddiasıyla tutuklu yargılanmasına Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Duruşmada anne L.A., oğlundan şikâyetçi olmadığını belirterek, "Oğlum tutuklu olduğundan dolayı mağdurdum" dedi. Cumhuriyet savcısı, suçun vasıf ve mevcut delil durumu gözetilerek sanığın tahliye edilmesini istedi. Mahkeme "Nitelikli cinsel istismar" iddiasıyla tutuklu olan sanık **B.A.'nın, suçun niteliği, delil durumu, delilleri karartma şüphesinin bulunmaması ve tutuklu kaldığı süre göz önünde bulundurularak tahliyesine karar verdi.**
- ⇒ * Sakarya'da geçen yıl polis müdürü N.Ş. ve 28'i çocuk toplam 34 kişinin cinsel istismarda bulunduğu Ö.Ç. davası Sakarya 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görüldü. Olayın ortaya çıkmasının ardından yurtdışına kaçan ve daha sonra yakalanarak, cezaevine konulan polis müdürü N.Ş.'nin de mahkemede bulunduğu duruşmada mahkeme heyeti, "cinsel istismar" suçundan 19 yıl 4 ay, "kişiyi hürriyetinden mahrum bırakma" suçundan 9 yıl olmak üzere toplam 28 yıl 4 ay hapis cezası verdi. Tutuksuz yargılanan öğrencilere 5 yıl 4 ay hapis cezası verildi ancak cezalar hükmün açıklanması geri bırakılarak 5 yıl ertelendi. Duruşmanın ardından Ö.Ç.'nin avukatı verilen ceza erteledi, karara itiraz edeceğini belirtti. Karar duruşmasından önce de Ö.C. davasının şüphelisi, tecavüzle suçlanan polis memuru N.Ş.'yi serbest bırakan hakim HSYK 3. Dairesi'ne şikâyet edilmişti. Daire şikâyet dilekçesinde açıkça yazmasına rağmen polisi serbest bırakıp, yurt dışına kaçmasına neden olan hakim yerine tutuklama kararı veren yargıç hakkında inceleme yapmış ve üyeler 'soruşturmaya gerek yok' kararı vermişti.

Rapora aşağıdaki bağlantıda erişilebilir:

<http://www.bianet.org/bianet/kadin/153975-kadınlar-mucadele-ediyor-erkek-siddeti-yargılanıyor>

Mahkemelerin Suçları Önleme Yükümlülüğü Yokmuş!

Candan Dumrul, Avukat

Zülfiye Öztürk, eşi Musa Öztürk tarafından öldürülen yüzlerce kadından birisi. Hikâyesi çok tanındık: Eşi Musa boşanmaktan vazgeçirerek eve getirdiği Zülfiye'yi birkaç saat sonra ruhsatsız silahı ile vurarak öldürmüştür. Cinayeti "haksız tahrik" altında işlediğini ileri süren sanığın "bahanesi" "aldatıldığını sanması" ve Zülfiye'nin ona "gerizekalı" dediği iddiasıdır.

Katil, "erkek" olduğunda "tahrik" indirimine her daim tav olan yargı, "erkek adalet" tanımına ne denli mazhar olduğunu bu davadaki kararıyla bir kez daha ortaya koymuş; maktülün telefonda konuşmak, eve geç gelmek gibi davranışları ile sanığın "aksi kanıtlanamayan" beyanlarına dayanarak haksız tahrik indirimi uygulamış ve 35 yaşında bir kadını kanaatimizce planlayarak öldüren sanığı 24 yıl ile ödüllendirmiştir. Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin söz konusu kararını, diğer kararlardan ayıran ise; erkek adaletin her zamanki gibi tecelli etmesi değil, ceza yargılamasının kadınlar açısından nereye denk düştüğünü ilan ve ikrar etmesidir.

Kararın gerekçesi aynen şu şekildedir:

"Maktülenin makul bir açıklaması olmadan eve geç gelmeleri, eşi ve çocuğu evde iken yanlarından uzaklaşarak eşinin şüphelenmesine neden olacak şekilde balkonda başkalarıyla telefonda uzun süreli konuşmaları ve bu konuşmalara makul bir açıklama getirmemesi, başkasından hoşlandığını söylemesi, eşini aldattığı konusunda şüpheli davranışlarda bulunması, olay günü eşiyile eve geldiklerinde 'Bir başkasını seviyorum, onunla ilişkim var. Bunu mu duymak istiyorsun gerizekalı' şeklindeki sözleri söylemesi şeklindeki eylemlerinin haksız tahrik oluşturup oluşturmayacağına olayımızda tartışılması gerekmektedir.

Eşlerin evlilik birliği içerisinde birbirlerine karşı sadakat yükümlülüğü vardır. Eşler birbirlerine karşı sadakatin sorgulanmasından ve şüpheye neden olacak davranış ve eylemlerden kaçınmak zorundadırlar.

Maktüle Zülfiye'nin yukarıda belirtilen eylemleri evlilik birliği içerisinde göstermesi gereken sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışlardır.

Kuşkusuz ki hiçbir davranış insan öldürmeyi haklı kılamaz. Ancak maktülden kaynaklanan haksız eylemler de yargılama sırasında mutlaka değerlendirilmeli ve ceza buna göre belirlenmelidir.

Katılan vekilleri, maktüleden geldiği iddia edilen eylemleri kabul etmemekle birlikte bu eylemlerin varlığı kabul edilse dahi, bunun bir boşanma sebebi olabileceği, haksız tahrik olarak kabul edilemeyeceği, olayın tipik bir kadın cinayeti olduğunu belirterek, bu cinayetlerin önüne geçebilmek için sanığa en ağır cezanın verilmesi gerektiğini belirtmiş iseler de;

Mahkemelerin suçları önleme yükümlülüğü yoktur. Mahkemelerin görevi eylemleri ve delilleri değerlendirip buna göre karar vermekle sınırlıdır. Sırf kadın cinayetlerini önlemek için sanığa daha fazla ceza verilmesi veya var olmasına rağmen haksız tahrik indirimlerinin uygulanmaması mahkemelerden beklenebilir, beklenmesi dahi düşünülemez.

Maktülenin yukarıda belirtilen davranışları, olay günü de eşine sarf ettiği ve aksi ispatlanamayan 'Ben başkasını seviyorum, benim başkası ile ilişkim var, bunu mu duymak istiyorsun geri

zekalı' sözünün sanık lehine haksız tahrik oluşturduğu mahkememizce kabul edilmiştir."

Karardan bu kadar uzun bir alıntı yapılmasının nedeni, bu gerekçenin başka türlü anlatılamayacak olmasıdır. Hakikaten de bu gerekçe ve üzerine yazılabilecekler, insana MFÖ'nün meşhur şarkısındaki "nasıl anlatsam, nerden başlasam" sözünü hatırlatmaktadır.

Sanırım bu kararın derli toplu bir eleştirisi için öncelikle Hukuk Fakültesi yıllarına dönmek ve değerli yargıçları da o yıllara döndürmek gerekir. Hukuk Fakültesi 1. sınıfın "Hukuk Başlangıcı" dersinin ilk hafta konularından birisi "Hukuk Kurallarının Amaçları"dır. Bu amaç özetle; "Hukuk, toplum yaşamını düzenleme, toplum gereksinmelerini karşılama ve adaleti gerçekleştirme amacı taşır" şeklinde açıklanır ve sonrasında öğrendiğimiz her şey bunun üzerine inşa edilir. O yüzden ki, hukukçular çoklukla ideal olanla reel olanı karıştırıp, soyut bir adalet algısı geliştirirler ve zamanla kendileri de buna inanıp, manasız bir adalet beklentisi içine girerler. Bu mesele ayrı bir yazının konusu olduğundan, "egemenin adaleti" tartışmasını bir kenara bırakıp okul yıllarına geri dönelim.

2. Sınıf Ceza Hukuku Genel Hükümler dersi şu soru ile başlar: "Ceza hukukunun amaç ve işlevi nedir?" Verilecek yanıt entelektüel düzeye göre değişir elbet. Beccaria ve Bentham'ın faydacı ceza felsefelerinden veya Kant'ın kefaret temelli cezalandırma felsefesinden bahsedilebilir. Bunlar Hukuk Felsefesinin yahut Hukuk Sosyolojisinin konusudur diyenler ve yasa lafzı ile kendini bağlı görenler içinse doğrudan Türk Ceza Kanunu'na bakmak bir yöntem olabilir. TCK'nın 1. maddesine göre: "Ceza Kanununun amacı; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir."

Peki, kanunun suç işlenmesini önlemek amacını kim yerine getirecektir?

Modern ceza hukuku, suçun ve öç almanın (kısasın) yaratacağı kaosu engellemesi amacıyla ceza ve cebir tekelinin devlete ait olduğunu kabul etmektedir. Bu erk sadece devlete ait olduğuna göre, cezalandırma yetkisine de devlet adına mahkemeler sahiptir! Yani Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin, Zülfiye Öztürk'ün katilini cezalandırırken "Mahkemelerin suçları önleme yetkisi yoktur" demesi kanunla verilmiş bir yetkinin ve ceza hukukunun varlık nedeninin açıkça inkârıdır. O halde, mahkeme kararındaki gerekçe buradan bakıldığında açıkça hukuka aykırıdır.

Peki, hakikaten de öyle midir?

Kanaatimce Ankara Ağır Ceza Mahkemesi'nde görevli ve oldukça deneyimli iki ceza yargıcının bu kadar temel bir ceza hukuku ilkesinden habersiz olduğu düşünülemez. O halde gerekçede kastedilen "her türlü suç" değil, kadınlara yönelik öldürme suçları olduğunu ve mahkemenin kendisini bu erkek suçunu engellemekle görevli saymadığını söylemek daha makul olacaktır. Bu durumda kararın okumasını "Mahkemeler kadın cinayetlerini engellemekle mükellef değildirler" şeklinde yapabiliriz.

Peki, nasıl olur da, sadece 2013 yılının ilk 9 ayında toplam 842 kadın öldürülmüşken (günde 3 kadından dahi fazla), yargı kendini bu suçu önleme konusunda yasaya rağmen sorumlu görmez?

Bunun iki nedeni olduğu kanaatindeyim. İlk nedeni tartışılmaz ki yapısalıdır. Erkek egemen kapitalist sistemde, patriyarkanın kurucu gücü yadsınmaz. İlkel birikimden bu yana, sermayenin ve onun aygıtı devletin, üzerinde yükseldiği temel zemin kadın emeği ve bedeni olduğuna göre, diğer bütün kurumlar gibi yargı da yapısı gereği cinsiyetçidir. Buna bağlı olarak da hukukta "İnsan" ile kastedilen erkektir ve hukuk normları erkekler esas alınarak belirlenir. Dolayısıyla, yasa metinlerindeki sözüm ona cinsiyetsizlik görünmez bir cinsiyet belirlemesi içerir, bu da kendini uygulamada gösterir.

Örneğin, aynı suçta failin ve mağdurun sınıf ya da cinsiyeti yargı refleksinin oluşumunda belirleyici bir hal alır. Kendisine tecavüz ettiğini belirttiği Nurettin Gider'i öldüren Nevin Yıldırım'ı yargıların tecavüzün olmadığını ve haksız tahrik durumu doğmadığını ispata çirpınan yargı, Musa Öztürk karısını öldürdüğünde aldatma şüphesini (yani Medeni Yasa kapsamındaki bir boşanma sebebinin) ve sanığın suçtan kurtulmaya dönük savunmalarını dahi haksız tahrik nedeni sayabilmektedir. Bu iki dosya arasındaki yargısal yaklaşım farkının sebebi, mevzu bahis olan şiddetin, ataerkil sistem içindeki yeridir.

Şöyle ki; yargının, mevcut patriyarkal yapının sürdürülebilirliği için gerekli olan erkek şiddetini makulleştirme argümanları (haksız tahrik) olduğu gibi; tam tersi bir durum için de yaptırımları vardır. Bu sebeple de, Musa Öztürk'ün öldürme eylemi yani patriyarka için elzem olan "erkek şiddeti", yargı tarafından tolere edilmekte ve ceza indirimi ile karşılanmaktadır. Nevin Yıldırım'ın öldürme eylemi ise, patriyarka için bir tehdit, tehlike oluşturduğundan; aynı durumdaki kadınlar için ibret ve caydırıcılık yaratacak ağırlıkta bir ceza ile karşılanmaya çalışılmaktadır. Cezanın tayin ve tespiti, işlenen suçun hangi kamu düzenini yani kimin düzenini bozduğu ile doğrudan ilişkilidir. Hali hazırda korunan erkeklerin düzeni olduğuna göre, mağdurluk da faillik de buna göre değerlendirilir.

Elbette ki hakimler ve savcılar çokça eleştirilen bu kararları verirken; genellikle ayrımcı ve cinsiyetçi bir duruma yol açma kastı ile hareket etmezler. İşte bu da cinsiyetçiliğin ve ayrımcılığın ne denli içsel ve tarihsel olduğunu gösterir. Öyle ki; kasıt cinsiyetçi durumu bozmak olmadıkça, verilen her karar yapısı gereği cinsiyetçi ve ayrımcı olacaktır. Bu durum kaçınılmazdır.

Yargının erkek şiddetini önleme konusunda, Ceza Yasası'na rağmen kendini sorumlu görmemesinin ikinci nedeni ise cezanın şahsiliği ile suçun münferitliğinin aynı sanılmasıdır. Bu durum aslında yukarıda açıklanan patriyarkal yapının bir sonucu olmakla birlikte, çoğunlukla apayrı bir neden olarak karşımıza çıkar.

Ceza yargılamasında suç ve cezalar elbette ki şahsidir. Ama bu husus, bazı suçların sistematik olmadığı anlamına gelmez. Örneğin; işkence suçunu işkenceciler işlese de, işkence sistematik bir suçtur. Bu suç hem sistemin devamı için gereklidir, hem de sürekli ve döngüselidir. Yani suç hem sistemi besler, hem de sistemdeki cezazıllıktan beslenerek devir daim yaparak süreklileşir.

Kadına yönelik şiddet suçunda da durum aynen böyledir. Erkekler kadınları öldürür, yargı bu suçu erkek egemen sistemden bağımsız ve bağımsız münferit bir eylem olarak ele alır ve aynı sistemin cinsiyetçi algısı ile değerlendirip, suç ve cezalar şahsidir argümanı ile caydırıcı olmayacak biçimde cezalandırır. Oysaki her erkek

suçu bir başka erkek suçunun sistematik nedeni ve sonucu olduğu gibi, devamıdır da aynı zamanda. Yani erkek adalet, erkekleri koruyarak aslında yeni erkek suçlarına alan açar. Bu sebeple de aldatmayı ceza hukuku alanına alıp kadınlar bakımından haksız bir eylem görmekle, kadın cinayetlerini desteklemek aynı yere denk düşer. Burada Carol Adams'ın "Kayıp gönderge" kavramı akla gelmektedir.

Hayvan yemenin, yenilenin bir zamanlar canlı olduğunu unutmakla mümkün olduğunu söyleyen Adams, hayvan katli ile onu yeme ediminin illiyet bağının kopartılarak "et yemenin" normalize edildiği bu yeni bağlama "kayıp gönderge" der.

Adams'tan esinle, yargının, bir boşanma nedeni olan aldatmayı ceza yasası uyarınca "haksız" bir eylem sayması ve bu eylemin failde öldürmeye dönük "haklı" bir öfke ve hınç yaratacağını varsayarak cinayetlerin işlenmesine alan açması ile suçu, failin eyleminden ibaret sayması adaletin kayıp göndergesidir. Yargı, bu göndergeyi kaybederek, erkek şiddeti içindeki fonksiyonunu unutturmakta, hatta kendisi de unutmaktadır. İşte bu durum yargıyı "mahkemelerin suçu önleme yükümlülüğü yoktur" noktasına savuran ikinci nedendir. Çünkü haksız tahrik uygulamasının ve indirimli cezaların, kadın cinayetleri ile bağının kurulması; erkek adaletin çözülmesi, "adil" ve "eşit" olmadığına anlaşılması anlamına gelir. Nasıl ki yediğinin bir canlı olduğuna düşünen ve empati kurmayan hayvan yemesi bu aşamadan sonra güçleşirse, haksız tahrik indiriminin potansiyel faileri azmettirici etkisinin olduğunun kabul edilmesi de erkek adaletin cinsiyetçi çarklarını zorlar. Çünkü böylesi bir netlikte, erkek suçlarının ileri sürüldüğü gibi şahsi olmadığı, failliğin katilden müteşekkil kalmadığı ortaya çıkar. Oysa ki mevcut kayıp gönderge dahilinde, patriyarkal bir sistemde yaşamadığımızı, yasaların erkekleri norm almadığına, algımızın bu çerçevede şekillenmediğine ve kadınlarla erkeklerin eşit olduğuna inanmak/inandırmak mümkündür. Hatta kayıp göndergeyi yeterince unutup, cinsiyetçi uslu çocuklar olduğunda erkek adaletin gerçek adalet olduğu bile sanılabilir.

Sonuç itibarıyla, yargının "suçu önlemek benim işim değil" şeklindeki kendi fonksiyonunu inkar refleksi, asıl olarak kendi kendini yok etmeye değil, var olan haliyle sürdürmeye yönelik bir beyandır. Çünkü yargının suçu önlemeyi işi sayması halinde sorumluluğu doğacaktır. Erkek adalet, neden durup dururken patriyarkayı karşına alıp, yüz yıllardır kamu düzeni diye bellettiği ve üzerinde yükseldiği ataerkil düzeni bozsun ki? Onun yerine, kendi yasalarını bile inkâr ederek "suçu önlemek benim işim değil" deyip geçecektir elbet. Şaşırarak gerekir. Bu riyanın anti tezi muhakkak ki feminizmdir.

Mağdurların giderim hakları ve devletlerin yükümlülükleri*

ADALETE ERİŞİM	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Zararların tazmin edilmesi için mevcut tüm çözümler hakkında bilgi sağlamak. ⇒ Mağdurların mahremiyetlerinin korunması ve kendilerinin yanı sıra aileleri ve tanıkların idari, adli ve diğer soruşturmalar sırasında karşılaşılabilecekleri yıldırımlara ve misillemelere karşı güvenliklerini sağlayacak önlemleri almak. ⇒ Adaletle erişmek isteyen mağdurlara uygun yardımlarda bulunmak. ⇒ Mağdurların ihlaller karşısındaki çözüm haklarını kullanabilmelerini sağlamak için her türlü uygun hukuki, diplomatik ve danışmanlığa yönelik yöntemleri düzenlemek.
ZARARIN TAZMİN EDİLMESİ	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Hakların Geri Kazanımı (Mağdurun durumunun ihlalden önceki durumuna getirilmesi): Hakların geri kazanımı, özgürlüklerin iadesini, mağdurun insan haklarından, kimliğinden, aile hayatından ve vatandaşlık haklarından tam anlamıyla yararlanılmasını, kişinin ikametgâhına dönmelerini, işini ve mülklerini geri almasını içermektedir. ⇒ Maddi Tazminat: İhlalden kaynaklanan ekonomik olarak ölçülebilir zararlar için ihlalin şiddeti ile ve her bir vakanın gerçekleştiği şartlar ile orantılı olarak sağlanmalıdır. (Fiziksel veya zihinsel zarar; İstihdam, eğitim ve sosyal haklar gibi kaybedilmiş imkânlar; Olası kazanç kayıplarını da içeren kazanç kayıpları ve maddi zararlar; Manevi zararlar; Hukuki ve uzman danışmanlık, ilaç ve tıbbi hizmetler ve psikolojik ve sosyal hizmetler maliyetleri.) ⇒ Rehabilitasyon: Tıbbi ve psikolojik bakımın yanı sıra hukuki ve sosyal hizmetleri de içermelidir. ⇒ İhlalin tekrarlanmamasını sağlamak ve bunun için uygun önlemler almak. Bunlardan bazıları: Emniyet güçleri, cezaevi personeli, medya, sağlık, psikolojik alanlarda hizmet verenler, sosyal hizmetliler ve askeri personelin yanısıra ekonomik işletmelerin de yer aldığı kamu görevlileri tarafından başta uluslararası standartlar olmak üzere davranış ve etik kurallarının uygulanıp uygulanmadığının kontrol edilmesi; Yargı bağımsızlığının güçlendirilmesi.
BİLGİYE ERİŞİM	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ İhlaller ve tazminat mekanizmaları ile ilgili bilgiye erişim: Devletler özellikle mağdurlar olmak üzere kamuoyunu, mağdurların erişim hakkı olan tüm mevcut hukuki, tıbbi, psikolojik, sosyal, idari ve tüm diğer haklar ve kurallar hakkında bilgilendirecek yöntemler geliştirmelidir. Buna ek olarak, mağdurlar ve temsilcileri mağduriyetlerine ihlale sebep olan olaylar hakkında bilgi edinme, bu ihlaller hakkındaki gerçekleri öğrenebilme hakkına sahip olmalıdır.

* BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen 'Ağır Uluslararası İnsan Hakları Hukuku İhlalleri ve Ciddi Uluslararası İnsancıl Hukuk İhlalleri Mağdurlarının Çözüm ve Tazminat Hakkına Dair Temel Prensipler ve Kurallar'ında yer alan bilgiler ışığında mağdurların ihlallerden doğan zararların giderimine yönelik hakları ve devletlerin yükümlülükleri.

Cezasızlığa karşı çalışmaların izlenebileceği bazı kuruluşlar

İnsan Hakları Derneği	http://www.ihd.org.tr
Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi	http://www.amnesty.org.tr
Türkiye İnsan Hakları Vakfı	http://www.tihv.org
TESEV	http://www.tesev.org.tr/tr/program/demokratiklesme-programi
Baran Tursun Vakfı	http://www.baransav.com
Mazlumder	http://www.mazlumder.org
Asker Hakları	http://www.askerhaklari.com/
Bianet	http://www.bianet.org
Hakikat ve Hafıza Merkezi	http://www.hakikatadalethafiza.org
Impunity Watch	http://www.impunitywatch.org
Human Rights Watch	http://www.hrw.org